

Zemřel nestor české geologie

Zdeněk Kukal

Nedlouho po svých 89. narozeninách, v neděli 12. prosince dopoledne, zemřel náš drahý kolega doc. RNDr. Zdeněk Kukal, DrSc., geolog, oceánolog, pedagog a popularizátor věd o Zemi. Jeho kariéra je spjata s Českou geologickou službou, kam nastoupil hned po studiu Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. V letech 1992–1997 byl jejím ředitelem a pro ČGS pracoval v podstatě až do posledních dnů. Specializoval se na sedimentologii a jako jeden z prvních Čechů také na oceánologii a mořskou geologii. Byl známým popularizátorem geologie, žádaným hostem ve studiích České televize i rozhlasu, brilantním řečníkem a plodným spisovatelem, který se se čtenáři příznačně rozloučil knihou vzpomínek na léta strávená v České geologické službě – *Život mezi kameny*.

Zdeněk Kukul se narodil 29. listopadu 1932 v Praze v rodině obchodníka. Od roku 1938 bydleli s rodiči a sourozenci v Jindřišské ulici poblíž Jindřišské věže. Jako chlapec tu prožil nelehká léta okupace. Při Pražském povstání esesáci Jindřišskou věž obsadili a vybudovali tam kulometné hnízdo. „Během povstání jsme nevycházeli z krytu,“ vzpomínal po letech. „Největší hrůza nastala předposlední den: před naším domem zastavil německý tank a střílel ránu za ranou na barikádu před hlavní poštou. Mysleli jsme si, že je konec, že teď přijdou pro nás. Pak se najednou rozhostilo ticho – ukázalo se, že tank jen kryl ústup esesáků.“

Mladý Zdeněk, nadaný výjimečnou inteligencí a takřka fotografickou pamětí, studoval reálné gymnázium na Sladkovského náměstí na Žižkově. S odstupem se zdá, že nač sáhl, to se mu dařilo; kromě toho, že byl zdatným sportovcem – boxoval a závodil v několika atletických disciplínách – hrál také dobře na klavír, takže se na konci gymnázia chvíli rozhodoval mezi studiem hudby a geologie. „Hudbě konkurovala dobrodružná a zeměpisná četba a představa cestování. To už jsem na obzoru viděl geologii...“ K jeho rozhodnutí studovat geologii přispěly také výpravy do Prokopského údolí, kam spolu s kamarádem, později neméně významným geologem Ivo Chlupáčem chodívali sbírat zkameněliny.

Na vysokou jen zázrakem

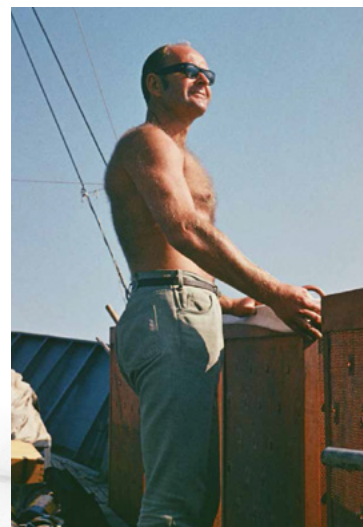
Na vysokou školu se Zdeněk Kukul dostal jen zázrakem, měl totiž značně pošramocený kádrový profil. Jeho bratr v roce 1948 roznášel letáky a komunisti ho za to odsoudili na 7 let do jáchymovských dolů. Když se pokusil uprchnout, dostal doživotí. „Pro rodinu to byly jen a jen starosti. Mě to zastihlo v letech, kdy jsem žádal o přijetí na vysokou školu, studium geologie. Prošel jsem pohovory, pak jsem byl předvolán na národní výbor, kde kádrovák studoval mé materiály. Po poznámce: ‚No jo, vy to máte s tím bratrem,‘ jsem už situaci považoval za beznadějnou. Kupodivu však pokračoval: ‚Hmm, bydlel jinde, takže jste se vlastně nestýkali, tak to nebudeme brát v úvahu...‘ A lejtro někam založil.“ K jeho přijetí napomohlo zřejmě i to, že komunisti chtěli co nejrychleji posílit řady československých geologů, aby zajistili soběstačnost země v nerostných surovinách.

Po studiu nastoupil Zdeněk Kukul do České geologické služby, kde se nejprve specializoval na výzkum sedimentů. Ty vznikaly převážně v mořích a tato spojitost byla jedním z důvodů, proč se později stal také respektovaným oceánologem. „Sedimenty a moře – to jsou propojená témata... Už jsem se moří nezbavil, ani nechtěl, a dotáhl zájmy až k sepsání učebnice *Základy oceánografie*, podle které se učí dodnes.“

Belmondo české geologie

Řadu let potom Kukul strávil jako expert v cizině. Nejprve při výzkumu moře na Kubě, poté byl profesorem na univerzitě v Bagdádu a stal se hlavním geologem v geologické službě Iráku, v letech 1977–1980 působil na Kuvajtské univerzitě. Později se zúčastnil celé řady oceánografických expedic v Atlantském oceánu, Perském zálivu nebo Černém moři.

Měl vskutku na tehdejší poměry dobrodružný život, a to i později na tuzemské souši. Téměř až do konce života aktivní sportovec, znalec literatury, poezii nevyjímaje, velkorysý, uznalý kolega, zábavný a všemi oblíbený společník, gentleman mimořádného formátu – při pohledu na fotografii ze 70. let, kde Zdeněk Kukul

stojí na přídi lodi brázdící Perský záliv, člověka napadne, že přídomek Belmondo české geologie k němu rozhodně patří.

V 90. letech stanul Kukul na několik let v čele České geologické služby. Mimo jiné se mu v turbulentní porevoluční době podařilo najít náhradu za malostranské paláce, tehdejší dlouholeté sídlo ústavu, které připadly Parlamentu ČR. Stal se jí bývalý Klarův ústav slepců.

Kukul, Hrabal a Páral už nejsou

Za svůj život Zdeněk Kukul publikoval na 350 vědeckých prací v českých i zahraničních časopisech a stovky populárně-vědeckých článků. Je autorem 20 odborných knih (např. *Základy sedimentologie*, *Přírodní katastrofy*, *Rychlost geologických procesů*, *Horninové prostředí – jeho stav a ochrana*). Kromě toho napsal přibližně stejné množství knih populárně-vědeckých, včetně těch pro děti (*Atlantis*, *Geologická paměť krajiny*, *Člověk a kámen*, *Hrady Čech a Moravy – z čeho jsou a na čem stojí*, *Oceán – pevnina budoucnosti*, *Geologická abeceda* a další).

Svou knihou *Soumrak kouzelníků* proslul mimo jiné i jako antipod přírodovědce Jacquese Bergiera. Potírání „záhadologů“ a jejich teorií se věnoval s velkým zaujetím. „Záhadolog je člověk, který z vysvětlitelných věcí dělá záhady. Kdybych byl záhadologem, mohl bych za nevysvětlitelné považovat ledacos ze svého života. Protože nejsem, nevzpomínám si.“

V osmdesátých letech se na ceduli v jednom pražském knihkupectví objevil nápis „Kukul, Hrabal a Páral už nejsou“. Fronta se tenkrát stála na Kukulovu *Záhadu Bermudského trojúhelníku*, která vyšla v devadesátitisícovém nákladu (za tu záhadu v názvu se tuším později trochu styděl a měnil ji na tajemství). „Takový náklad se u populárně-vědeckých publikací těžko překonává. Naopak, proslaví se dost takových knížek, které tvrdí: ‚Všechno bylo jinak, přepíšeme učebnice a dějiny.‘ Pak zaleží na tom, do jakého pseudovědeckého hávu se zahalí,“ řekl k tomu spisovatel v jednom z rozhovorů.

Stařec a moře

Popularizaci geologie a vědy vůbec se Zdeněk Kukul věnoval soustavně, přednášel pro veřejnost, spolupracoval s tiskem, rozhlasem a televizí, psal o zajímavých přírodních událostech a katastrofách. V posledních letech pochopitelně ty populárně-vědecké publikace převládaly nad vědeckými, při své mimořádné erudici je psal s obzvláštní lehkostí a v nepřekonatelném tempu.

To tempo se ale v poslední době přece jen zpomalovalo a na Zdeňkovi Kukulovi bylo vidět, že se potýká s vážnými zdravotními těžkostmi, o kterých však nikdy nemluvil. Jenom se párkrát posmutněle zmínil, že jeho oblíbené kurty na Klamovce zbourali nebo že zavřeli saunu, kam rád chodíval. Jeho svět jako by pomalu mizel. Přesto dál pracoval a také ochotně a s obdivuhodnou pohotovostí vystupoval v médiích, byl hostem například prestižního [Hyde Parku Civilizace](#), pořadu [Duše K Jaroslava Duška](#) nebo své vzpomínky zaznamenal v rámci projektu [Paměť národa](#). Před několika lety poznamenal: „Na přednáškách, v televizi nebo v rádiu mě představují, geolog a oceánolog, poslední roky bych se nejradši sám představil jako ‚stařec a moře‘.“

Zdeněk Kukul se vydal na poslední plavbu, tažen neznámou silou za obzor, a my za ním hledíme se smutkem v srdci a s neodbytnou myšlenkou, že člověka je možné zničit, ale ne porazit.

